

Ю. М. Дзюрах, доктор філософії за спеціальністю 281 – Публічне управління та адміністрування, доцент, доцент кафедри адміністративного та фінансового менеджменту Інституту адміністрування, державного управління та професійного розвитку Національного університету «Львівська політехніка»

Ю. Б. Дмитришин, аспірант першого року навчання кафедри адміністративного та фінансового менеджменту 281 – Публічне управління та адміністрування Інституту адміністрування, державного управління та професійного розвитку Національного університету «Львівська політехніка»

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ РОЗВИТКУ ПРИВАТНОЇ МЕДИЦИНИ В УКРАЇНІ

Розвиток системи охорони здоров'я в Україні потребує постійного вдосконалення та адаптації, враховуючи сучасні тенденції та виклики. Зусилля в напрямку партнерства, створення більш ефективних механізмів співпраці та підвищення якості послуг можуть сприяти подальшому покращенню системи охорони здоров'я. Стаття присвячена виявленню проблем, з якими стикається приватна медицина в Україні, розробленню пропозицій щодо співпраці між державним та приватним секторами щодо посилення їхнього впливу на розвиток системи охорони здоров'я. Здійснено порівняльну характеристику приватної та державної медицини, враховуючи різні аспекти, такі як фінансування, доступність, якість, спеціалізація, контроль цін та ефективність. Розглянуто переваги та недоліки державної і приватної медицини в Україні, розуміння яких може служити основою для подальшого розвитку та вдосконалення системи охорони здоров'я в Україні. Здійснено огляд останніх досліджень та публікацій, спрямованих на вивчення ролі та впливу приватної медицини на загальний стан системи охорони здоров'я в Україні. Розглянуті питання ефективності регулювання, фінансової підтримки, а також взаємодії між секторами у кризових ситуаціях, окрема російсько-української війни. Стаття спрямована на формування рекомендацій для оптимізації взаємодії державної і приватної медицини для покращення системи охорони здоров'я в Україні. Роль держави у розвитку приватної медицини в Україні визначено рядом таких основних аспектів, як: ліцензування та сертифікація, встановлення стандартів, фінансова підтримка, стимулювання інвестицій, співпраця з приватним сектором, обмін інформацією, визначення лімітів та контроль над цінами, моніторинг та аудит якості, законодавче регулювання. Практична значущість статті виявляється у її потенціалі стати основою для стратегічного планування та удосконалення державної політики в сфері медицини. Рекомендації, висунуті в статті, можуть послужити основою для подальших дебатів та стратегічного розвитку системи охорони здоров'я в Україні, сприяючи покращенню якості та доступності медичних послуг для населення.

Ключові слова: державна політика, державна медицина, приватна медицина, приватний сектор, система охорони здоров'я, медичні послуги, медичні заклади, реформування системи охорони здоров'я.

Yu. M. Dziurakh, Yu. B. Dmitryshyn. Current trends in the state policy of private healthcare development in Ukraine

The health care system development in Ukraine requires constant improvement and adaptation, taking into account modern trends and challenges. Efforts towards partnership, creation of more effective cooperation mechanisms and improvement of service quality can contribute to further improvement of the health care system. The article is devoted to the identification of problems faced by private medicine in Ukraine, the development of proposals for cooperation between the public and private sectors to strengthen their influence on the health care system development. A comparative characterization of private and public medicine was carried out, taking into account various aspects such as financing, availability, quality, specialization, price control and efficiency. The advantages and disadvantages of public and private medicine in Ukraine are considered, the understanding of which can serve as a basis for further development and improvement of the health care system in Ukraine. A review of the latest research and publications aimed at studying the role and influence of private medicine on the health care system in Ukraine was carried out. Considered issues of regulatory effectiveness, financial support, as well as interaction between sectors in crisis situations, especially Russian-Ukrainian war. The article is aimed at forming recommendations for optimizing the interaction of public and private medicine to improve the health care system in Ukraine. The role of the state in the private medicine development in Ukraine is defined by a number of main aspects, such as: licensing and certification, setting standards, financial support, investment stimulation, cooperation with the private sector, information exchange, definition of limits and control over prices, quality monitoring and audit, legislative regulation. The practical significance of the article is revealed in its potential to become the basis for strategic planning and improvement of state

policy in the field of medicine. The recommendations put forward in the article can serve as a basis for further debate and strategic development of the health care system in Ukraine, contributing to the improvement of the quality and availability of medical services for the population.

Key words: state policy, state medicine, private medicine, private sector, health care system, medical services, medical institutions, health care reform.

Постановка проблеми. Дослідження державної політики розвитку приватної медицини в Україні є вкрай актуальним, оскільки воно стосується ключових аспектів сфери охорони здоров'я. Аналізуючи проблеми, пов'язані із розвитком приватної медицини в Україні, можна визначити, що наявні виклики вимагають негайної уваги та системного підходу з боку держави. Фрагментація ролі приватного сектору, нерівний доступ до послуг, недостатня регуляторна база, фінансові труднощі та потреба у взаємодії та партнерстві – ці проблеми обмежують розвиток приватного сектору в галузі охорони здоров'я та можуть впливати на якість медичних послуг для населення. Забезпечення ефективної державної політики розвитку приватної медицини в Україні може стати ключовим кроком у напрямку створення сучасної та доступної системи охорони здоров'я, яка відповідатиме потребам та очікуванням населення. Забезпечення доступу до якісної медичної допомоги, оцінка якості медичних послуг, ефективність фінансування та визначення ролі приватного сектору – ці аспекти стають стратегічно важливими для подальшого розвитку системи охорони здоров'я в Україні.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання актуальності та доцільності державної політики підтримки та розвитку приватної медицини в Україні обговорюються у як на рівні державних органів влади, так і на рівні науковців та практиків. З метою посилення ролі приватних закладів охорони здоров'я у відновленні та розвитку системи охорони здоров'я створена робоча група при МОЗ, яка покликана стати діалоговою платформою для об'єднання зусиль з адаптації реформи системи охорони здоров'я до умов воєнного часу та повоєнного відновлення країни [1]. З цієї проблематики проводяться соціологічні дослідження. Зокрема, у 2023 році Центром Разумкова на замовлення Асоціації приватних медичних закладів України проведено опитування про перспективи розвитку приватної медицини в Україні методом face-to-face в усіх обласних центрах та містах з населенням понад 200 тис. жителів на тих територіях, що контролюються урядом України [2]. Компанія Pro-Consulting провела дослідження ринку приватних медичних центрів в Україні та представила звіт станом на листопад 2023 року у якому проаналізовано ринок приватних медичних послуг у Києві, структуру ринку приватних медичних центрів, тенденції розвитку ринку медичних послуг, основних операторів ринку та попит на досліджувані послуги приватних клінік порівняно з державними клініками [3].

Наукові дослідження з даної тематики спрямовані на вивчення значення приватної медицини в системі охорони здоров'я України, виявлення основних переваг та перспектив розвитку приватної медицини в Україні (І. Голованова, О. Краснова [4], І. Зуб [5]); висвітлення основних проблем та стримуючих чинників розвитку ринку приватної медицини в Україні, аналіз законодавства стосовно встановлення норм діяльності приватних закладів охорони здоров'я (Є. Колосов, С. Кошова [6], М. Забаштанський, Ю. Ридзель, Д. Драгунов, С. Журман [7]), розроблення напрямів вдосконалення державного регулювання ринку приватної медицини (А. Барзилович [8], І. Леган, О. Крикун [9]) тощо. Проведений компаративний аналіз науковицею К. Ягельською [10] функціональних особливостей державного і приватного секторів медицини дав змогу виявити кадрову проблему в цілому по галузі, диспропорції у галузевій структурі та наявність стримуючих чинників розвитку в обох секторах. Група науковців О. Згурська, Н. Струк, Ю. Сафонов, А. Кулік та О. Романенко [11] обґрунтовують, що платні медичні послуги характеризуються значним потенціалом зростання, який визначається потребами ринку та населення країни. На їхню думку, цей сегмент економіки є надзвичайно перспективним у напрямі отримання альтернативних можливостей лікування та оздоровлення в більш комфортних умовах відповідно до зростаючих вимог до якості медичних послуг та наявності індивідуального підходу до кожного пацієнта.

На сьогоднішній день існує вже значна кількість наукових досліджень, присвячених аналізу системи охорони здоров'я в Україні. Однак, щоб забезпечити більше глибокого розуміння теми та врахувати зміни в суспільстві та законодавстві, необхідно проводити поглиблене дослідження щодо державної політики розвитку приватної медицини в Україні, зокрема ролі приватної медицини і взаємодії держави з приватним сектором. Потреба у такому дослідженні виникає у зв'язку з тим, що ситуація в галузі охорони здоров'я постійно змінюється, і нові виклики вимагають переосмислення державних стратегій та політик.

Метою статті є виявлення проблем, з якими стикається приватна медицина в Україні, розроблення пропозицій щодо співпраці між державним та приватним секторами щодо посилення впливу державної політики на розвиток системи охорони здоров'я.

Виклад основного матеріалу. Ринок приватних медичних закладів в Україні до 2022 року постійно зростав та розвивався. З 2019 року по 2022 ринок виріс майже в 4 рази. Це пов'язано з тим, що все більше людей починають обирати приватні медичні заклади на протигагу державним, за наявності вищого рівня обслуговування та більш широкого спектру послуг, в свою чергу лікарі також обирають приватні медичні заклади для сфери

своїєї діяльності, через вищу заробітну плату та комфортніші умови праці [3]. Результати дослідження «Приватна медицина – перспективи розвитку в Україні», що було проведено Центром Разумкова у 2023 р., показало, що для громадян України приватні медичні заклади є більш привабливі порівняно з державними. Переважна більшість респондентів (74%), за умови існування вибору піти до державного або до приватного закладу, обрали б приватний медичний заклад. Тобто громадяни висловлюють чітке бажання мати можливість вибирати, піти або до державного, або до приватного закладу [2].

Державна медицина забезпечує всебічну доступність для всього населення, регулює ціни та стандарти, а приватна медицина стимулює інновації, надає швидкий доступ та може полегшувати фінансове навантаження на державний бюджет. Забезпечення ефективної системи охорони здоров'я вимагає взаємодії обох секторів, сприяючи взаємній підтримці та оптимізації ресурсів. Ключовою задачею є збалансований розподіл ресурсів та врахування потреб різних верств населення. Порівняльна характеристика приватної та державної медицини, враховуючи різні аспекти, такі як фінансування, доступність, якість, спеціалізація, контроль цін та ефективність, подано у табл. 1.

Державна і приватна медицина в Україні відіграють ключову роль у системі охорони здоров'я, кожна має свої унікальні переваги та недоліки (табл. 2). Розуміння цих переваг і недоліків може служити основою для подальшого розвитку та вдосконалення системи охорони здоров'я в Україні.

Врахування переваг та недоліків обох секторів допомагає розуміти складність системи охорони здоров'я та виявляти можливості для вдосконалення та оптимізації. Оптиміальне використання ресурсів та співпраця між секторами можуть покращити систему охорони здоров'я в Україні.

На функціонування ринку приватної медицини прямо чи опосередковано впливає ряд стримуючих чинників, серед них [12; 16]:

- низька купівельна спроможність населення країни;
- нестабільність національної валюти;
- недосконале нормативно-правове регулювання галузі (особливо у контексті ринку приватної медицини);
- надмірна бюрократизація системи ліцензування приватних медичних закладів;
- недостатній доступ до кредитних позикових ресурсів задля розширення обсягів діяльності.

У той же час каталізуючими чинниками розвитку ринку приватної медицини є кризовий стан державної медицини, недосконалість її реформування, недостатність бюджетного фінансування державних програм, пов'язаних з розвитком системи охорони здоров'я [12].

Згідно результатів дослідження «Приватна медицина – перспективи розвитку в Україні», переважна більшість опитаних респондентів (61%) за спеціалізованими медичними послугами зверталась до державного/комунального закладу. До приватного закладу зверталось лише 17% громадян. Справа в тому, що кількість приватних медичних закладів, що надають спеціалізовану медичну допомогу, уклавши договори з НСЗУ, є дуже незначною. У 2023 р. на рівні спеціалізованої меддопомоги підписано договори з 1 458 закладами, з них лише 82 – приватні лікарні та 11 лікарів-ФОП. Причому у випадку, коли б була можливість отримувати послуги спеціалізованої

Таблиця 1

Порівняльна характеристика приватної та державної медицини

Характеристики	Приватна медицина	Державна медицина
Фінансування	– залежить від плати за послуги, страхових внесків та пацієнтів; – висока вартість медичних послуг.	– залежить від державного бюджету; – частково або повністю безкоштовні послуги для пацієнтів.
Доступність	– швидкий доступ та більший вибір послуг; – доступність залежить від фінансових можливостей пацієнта.	– всебічна доступність для всього населення; – довгі черги та низька ефективність у великих містах.
Якість	– вищий рівень обслуговування, інновації та використання новітніх технологій; – більша увага до індивідуальних потреб пацієнтів.	– регулювання якості та стандартів у державних закладах; – обмежена інфраструктура та ресурси.
Спеціалізація	– спеціалізація в вузьких та слітних галузях медицини; – більший вибір лікарів та клінік з певною експертизою.	– здатність надавати широкий спектр послуг, але може бути обмеженої спеціалізації; – універсальна медична допомога.
Контроль цін	– ринкова конкуренція визначає ціни; – може призвести до зростання вартості послуг.	– можливість регулювання цін на медичні послуги та ліки.
Ефективність	– висока ефективність та швидке надання послуг; – більш гнучка структура та здатність швидко адаптуватися до змін.	– може стикається з низькою ефективністю через бюрократію та неефективне управління ресурсами.

Джерело: складено авторами.

Переваги та недоліки приватної та державної медицини

	Приватна медицина	Державна медицина
Переваги	<ul style="list-style-type: none"> – швидкий доступ до медичних послуг та забезпечення вищого рівня обслуговування; – активне впровадження інновацій та використання новітніх медичних технологій; – можливість для пацієнтів вибору лікарів, що відповідають їхнім потребам та уподобанням; – більша гнучкість та здатність надавати індивідуалізовану медичну допомогу. 	<ul style="list-style-type: none"> – доступність медичних послуг для всього населення, незалежно від фінансового стану; – регулювання цін державою на медичні послуги, забезпечуючи їхню доступність для різних верств населення; – системна організованість, що сприяє забезпеченню всебічної та координованої медичної допомоги.
Недоліки	<ul style="list-style-type: none"> – вища вартість медичних послуг, що робить приватну медицину недоступною для певних верств населення; – спеціалізація на конкретних медичних напрямках і відсутність всебічного спектру медичних послуг; – завищені ціни на медичні послуги через відсутність державного контролю. 	<ul style="list-style-type: none"> – довгі черги на отримання медичної допомоги через велику кількість пацієнтів та бюрократію; – обмеженість ресурсів та нестача медичного обладнання через недостатність фінансування; – низька якість та несвочасність надання послуг через бюрократичні процеси та недостатню ефективність управління.

Джерело: складено авторами.

медичної допомоги у приватному закладі для тих, хто звертався до державного або комунального, більше половини опитаних (57,4%) відповіли, що обрали би приватний медичний заклад [2].

Наразі в більшості приватних клінік, що співпрацюють з НСЗУ, безоплатно отримати медичну допомогу можна лише в сімейного лікаря, з яким у пацієнта підписана декларація. Приватні медичні заклади не поспішають укладати пакети послуг з НСЗУ на надання вторинної медичної допомоги, адже це для приватних клінік поки фінансово не вигідно [2]. В Україні не створено умов для широкого залучення приватного медичного сектору в систему надання медичної допомоги за Пакетами гарантованої медичної допомоги, адже тарифи НСЗУ є економічно необґрунтованими для застосування в приватних медичних закладах, особливо на рівні спеціалізованої допомоги. Також немає реімбурсації витрат приватним закладам охорони здоров'я за надану медичну допомогу, тому інвестиції в приватний медичний сектор мають підвищені ризики [13]. Втім, в усье більшій кількості приватних клінік стало можливим підписати договір із сімейним лікарем, адже це фінансово обґрунтовано для медичного закладу [2].

При Міністерстві охорони здоров'я України розробляється механізм більш повної інтеграції закладів приватної медицини до загальної системи охорони здоров'я. Пропонується внести зміни до Закону України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення». Саме в цьому документі має з'явитися доповнення, згідно з яким держава в особі НСЗУ зможе спрямовувати кошти на покриття вартості лікування українців не тільки до державних і комунальних медичних закладів, але й до приватних. Це дасть українцям ширші можливості для користування сучаснішим обладнанням приватних клінік і лікування з використанням передових світових методик [14].

В Україні взаємодія між державною та приватною медициною є ключовою складовою системи охорони здоров'я та важливим чинником в повоєнній відбудові. Поєднання можливостей державного та приватного медичного секторів дозволить Україні створити ефективну систему охорони здоров'я під час війни та модернізувати її після перемоги. За час війни мережа об'єктів охорони здоров'я зазнала суттєвих втрат: 218 лікарень та амбулаторних закладів пошкоджено чи зруйновано, загальна чисельність ворожих атак на українську систему охорони здоров'я сягнула 707 інцидентів. Діючі об'єкти медичної інфраструктури зазнають безпрецедентного напливу пацієнтів: 6,48 млн. внутрішньо переміщених осіб шукають медичної допомоги на новому місці проживання [15]. Приватні клініки з перших днів війни надають допомогу військовим, оперують поранених, закривають потреби по медикаментах для бійців ЗСУ. Наприклад, медична мережа «Добробут» співпрацює з патронатною службою «Янголи Азову». Загалом, у «Добробуті» з вересня 2022 року до 29 березня 2023 р. пролікували стаціонарно та амбулаторно 345 бійців «Азову» [17].

За словами лікаря-хірурга Максима Щербини: «у Європі державні та приватні клініки функціонують паралельно. Лікарі у першій половині дня можуть надавати послуги у державних закладах, далі приймати пацієнтів в особистих кабінетах. Така практика існує і в Україні. Водночас приватні клініки поступово відмовляються від сумісництва. У Європі деякі великі приватні центри дотаційні – фінансуються державою. Завдяки цьому вдається якісно розподілити функції між державною та приватною ланкою охорони здоров'я. Крім того, розвинений страховий сектор. В Україні ж застрахованого працюючого населення нараховують менше ніж 12 відсотків» [17].

Взаємодія державної та приватної медицини сприятиме повноцінному функціонуванню системи охорони здоров'я в Україні:

- взаємодія дозволяє покращити доступність медичної допомоги, оскільки обидва сектори можуть брати участь у задоволенні різноманітних медичних потреб населення;
- обмін інновацій та досвіду може сприяти підвищенню якості медичних послуг в обох секторах. Приватний сектор може впроваджувати новітні методики, а державний – масово розгорнути їх для всього населення;
- спільне використання ресурсів дозволяє оптимізувати використання медичної інфраструктури та технологій, зменшуючи дублювання та підвищуючи ефективність;
- взаємодія між державною та приватною медициною може сприяти розвитку систем медичного страхування, що є важливим елементом повоєнної відбудови системи охорони здоров'я.

Окрім того, взаємодія державної та приватної медицини допоможе Україні отримати кошти західних партнерів на повоєнний розвиток системи охорони здоров'я. Адже головна вимога донорів до отримувачів коштів – прозорість їхнього розподілу й ефективність використання, чим не завжди може похвалитись державна медицина [15].

Роль держави у розвитку приватної медицини в Україні визначається рядом чинників, включаючи регулювання, фінансування та сприяння у створенні сприятливого середовища для приватних медичних практик. Основні аспекти ролі держави в цьому контексті включають:

- ліцензування та сертифікація – держава здійснює контроль за якістю та безпекою медичних послуг, вимагаючи ліцензування та сертифікацію приватних медичних закладів та фахівців;
- встановлення стандартів – забезпечення дотримання стандартів надання медичних послуг для забезпечення безпеки та ефективності лікування;
- фінансова підтримка – держава може надавати фінансову підтримку частково або повністю для приватних медичних закладів, зокрема у вигляді грантів чи субсидій;
- стимулювання інвестицій – створення сприятливого інвестиційного клімату для розвитку приватної медицини через податкові пільги, кредитування чи інші фінансові заходи;
- співпраця з приватним сектором – держава може активно взаємодіяти з приватним сектором, наприклад, у реалізації проєктів громадсько-приватного партнерства для створення та управління медичними закладами;
- обмін інформацією – взаємодія з приватним сектором включає обмін інформацією щодо тенденцій у галузі, передового досвіду та найкращих практик;
- визначення лімітів та контроль над цінами – держава може встановлювати ліміти на ціни медичних послуг та контролювати їхній рівень, щоб забезпечити доступність для різних верств населення;
- моніторинг та аудит якості – здійснення моніторингу та аудиту для перевірки якості медичних послуг, наданих приватними медичними закладами;
- законодавче регулювання – розроблення та удосконалення законодавства, що регулює діяльність приватної медицини, для забезпечення дотримання високих стандартів безпеки, якості та етики в цьому секторі.

Взаємодія держави з приватним сектором в медичній сфері сприяє створенню балансу, де забезпечується якість медичних послуг і зберігаються стандарти етики, а також забезпечується доступність та розвиток цього сектору. Ці заходи допомагають забезпечити всебічну, доступну та ефективну систему охорони здоров'я в Україні.

Висновки з дослідження та перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Розвиток приватної медицини в Україні залежить від активної ролі держави у створенні відповідного регуляторного середовища, фінансової підтримки, та сприяння співпраці між різними секторами охорони здоров'я. Держава виступає важливим агентом у вдосконаленні законодавства, контролі якості та безпеки надання медичних послуг, створенні стимулів для розвитку та вдосконалення системи охорони здоров'я. Впровадження чітких стандартів, ліцензування та акредитації приватних медичних закладів, а також контроль цін на медичні послуги є ключовими елементами, які дозволяють державі ефективно регулювати роботу приватного сектору. Фінансова підтримка, стимулювання інновацій та розвитку регуляторного середовища є додатковими інструментами, що сприяють стабільному та збалансованому розвитку медичної сфери.

Приватна медицина відіграє важливу роль у відбудові України, особливо під час воєнних конфліктів. Приватний сектор виявляється важливим партнером для держави та громадськості в розбудові сучасної системи охорони здоров'я. Приватна медицина забезпечує медичну допомогу для постраждалих від війни, розвиває інфраструктуру та технології, створює нові робочі місця та сприяє соціальному розвитку. Її участь сприяє підвищенню якості та доступності медичних послуг, а також може стати каталізатором для конкуренції та подальшого розвитку медичного сектору. Приватна медицина також може бути важливим чинником взаємодії з міжнародними партнерами та гуманітарними організаціями, сприяючи обміну досвідом та отриманню необхідної підтримки.

Синергія між державним та приватним секторами в медичній галузі є ключем до створення ефективної та доступної системи охорони здоров'я, яка відповідає потребам населення та забезпечує високі стандарти медичних послуг в Україні. Приватна медицина є необхідним елементом стратегії відбудови та розвитку системи охорони здоров'я в Україні, і взаємодія між державним та приватним секторами є ключовою для досягнення повного потенціалу цієї галузі.

Перспективи майбутніх досліджень щодо ролі держави та приватної медицини в Україні відкривають широкий спектр можливостей для поглибленого розуміння та вдосконалення системи охорони здоров'я. Основні напрямки для подальших досліджень охоплюють аспекти ефективності регулювання, доступності та якості медичних послуг, роль фінансової підтримки та моделі фінансування. Особливий акцент на дослідження впливу кризових ситуацій, таких як війна чи пандемія, на взаємодію між державою та приватним сектором є важливим для розробки ефективних стратегій реагування та підготовки до майбутніх викликів.

Список використаних джерел:

1. При МОЗ створили групу з напрацювання механізмів взаємодії державної і приватної медицини. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-health/3735022-pri-moz-stvorili-grupu-z-napracuvanna-mehanizmv-vzaemodii-derzavnoi-i-privatnoi-medicini.html>.
2. Приватна медицина – перспективи розвитку в Україні: результати соціологічного дослідження / Центр Разумкова. URL: <https://razumkov.org.ua/images/2023/06/2023-MEDICINA.pdf>.
3. Аналіз ринку приватних медичних центрів України. 2023 рік. URL: <https://pro-consulting.ua/ua/issledovanie-rynka/analiz-rynka-chastnyh-medicinskih-centrov-v-ukraine-2023-god>.
4. Голованова І.А., Краснова О.І. Значення приватної медицини в системі охорони здоров'я України. *Економіка і право охорони здоров'я*. 2016. № 1 (3). С. 22–25.
5. Зуб І. Сучасні передумови розвитку організаційно-економічного механізму сфери охорони здоров'я України. *Науковий вісник Полісся*. 2023. № 1(26). С. 86–98.
6. Колосов Є.В., Кошова С.П. Державне регулювання діяльності приватних закладів охорони здоров'я. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 16. С. 104–112. DOI: <https://doi.org/10.32702/23066814.2021.16.104>.
7. Забаштанський М.М., Ридзель Ю.М., Драгунов Д.М., Журман С.М. Світовий досвід державного регулювання сфери охорони здоров'я. *Науковий вісник Полісся*. 2019. № 2(18). С. 15–21.
8. Барзилович А.Д. Механізми державного регулювання надання медичних послуг в Україні. *Публічне управління та митне адміністрування. Серія: Державне управління*. 2020. № 1(24). С. 86–90.
9. Леган І.М., Крикун О.Д. Напрями вдосконалення державного регулювання ринку приватної медицини. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського*. Серія: Державне управління. 2020. Т. 31 (70), № 3. С. 123–127.
10. Ягельська К.Ю. Державна медицина vs приватна: у пошуках ефективного організаційного інструментарію системи охорони здоров'я у контексті економічної взаємодії. *Підприємництво і торгівля*. 2020. № 27. С. 76–81. DOI: <https://doi.org/10.36477/2522-1256-2020-27-14>.
11. Zghurska O., Struk N., Safonov Y., Kulik A., Romanenko O. Analysis of the volume and structure of health care services in Ukraine. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2022. N 4(45). Pp. 346–354. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptr.4.45.2022.3829>.
12. Ринок приватної медицини України: особливості регулювання та напрями розвитку. DOI: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2020.03.192.
13. Система охорони здоров'я в Україні (CO3). URL: <https://uareforms.org/pages/new-page-655>.
14. Стенюк В. Українці зможуть мати більше можливостей для лікування у приватних клініках. URL: <https://buhgalter911.com/uk/news/news-1075463.html>.
15. Груздев С. Експерти: реформа медицини України потребує активнішого залучення приватного сектору. URL: <https://glavcom.ua/economics/finances/eksperti-reforma-meditsini-ukrajini-potrebuje-aktivnishoho-zaluchennja-privatnoho-sektoru-920142.html>.
16. Дзюрах Ю.М., Амізьян А.А. Ризики впровадження реформ у сфері охорони здоров'я в Україні. *Наукові інновації та передові технології*. № 5(19) 2023. С. 40–48. [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-5\(19\)-40-48](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-5(19)-40-48)
17. Приватна медицина під час війни: безоплатна допомога пораненим та послуги для переселенців. *Gazeta.ua*. URL: <https://projects.gazeta.ua/private-medicine-during-the-war-1139490>.

References:

1. Pry MOZ stvorily hrupu z napratsiuвання mekhanizmv vzaiemodii derzhavnoi i pryvatnoi medytsyny [At the Ministry of Health, a group was created to develop mechanisms for the interaction of state and private medicine]. Available at: <https://www.ukrinform.ua/rubric-health/3735022-pri-moz-stvorili-grupu-z-napracuvanna-mehanizmv-vzaemodii-derzavnoi-i-privatnoi-medicini.html>. [Ukraine]
2. Pryvatna medytsyna – perspektyvy rozvytku v Ukraini: rezultaty sotsiolohichnoho doslidzhennia [Private medicine – prospects for development in Ukraine]. Results of a sociological study / Razumkov Center. Available at: <https://razumkov.org.ua/images/2023/06/2023-MEDICINA.pdf>. [Ukraine]

3. Analiz rynku pryvatnykh medychnykh tsestriv Ukrainy [Market analysis of private medical centers of Ukraine]. 2023. Available at: <https://pro-consulting.ua/ua/issledovanie-rynka/analiz-rynka-chastnykh-medicynskikh-centrov-v-ukraine-2023-god>. [Ukraine]
4. Holovanova I.A., Krasnova O.I. (2016). Znachennia pryvatnoi medytsyny v systemi okhorony zdorovia Ukrainy [The importance of private medicine in the healthcare system of Ukraine]. *Economy and health care law*, 1 (3), 22–25. [Ukraine]
5. Zub I. (2023). Suchasni peredumovy rozvytku orhanizatsiino-ekonomichnoho mekhanizmu sfery okhorony zdorovia Ukrainy [Modern prerequisites for the development of the organizational and economic mechanism of the sphere of health care of Ukraine]. *Polissya scientific bulletin*, 1(26), 86–98. [Ukraine]
6. Kolosov Ye.V., Koshova S.P. (2021). Derzhavne rehuliuвання diialnosti pryvatnykh zakladiv okhorony zdorovia [State regulation of the activities of private health care institutions]. *Investments: practice and experience*, 16, 104–112. DOI: <https://doi.org/10.32702/23066814.2021.16.104>. [Ukraine]
7. Zabashtanskyi M.M., Rydzal Yu.M., Drahunov D.M., Zhurman S.M. (2019). Svitovyi dosvid derzhavnoho rehuliuвання sfery okhorony zdorovia [World experience of state regulation of the health care sector]. *Polissya scientific bulletin*, 2(18), 15–21. [Ukraine]
8. Barzylowych A.D. (2020). Mekhanizmy derzhavnoho rehuliuвання nadання medychnykh posluh v Ukraini [Mechanisms of state regulation of the provision of medical services in Ukraine]. *Public administration and customs administration. Series: Public administration*, 1(24), 86–90. [Ukraine]
9. Lehan I.M., Krykun O.D. (2020). Napriamy vdoshkonalennia derzhavnoho rehuliuвання rynku pryvatnoi medytsyny [Directions for improving state regulation of the private medicine market]. *Academic notes of the Tavri National University named after V.I. Vernadskyi. Series: Public administration*, 31(70), 123–127. [Ukraine]
10. Yahelska K.Yu. (2020). Derzhavna medytsyna vs pryvatna: u poshukakh efektyvnoho orhanizatsiinoho instrumentarii systemy okhorony zdorovia u konteksti ekonomichnoi vzaiemodii [Public medicine vs private: in search of effective organizational tools of the health care system in the context of economic interaction]. *Entrepreneurship and trade*, 27, 76–81. DOI: <https://doi.org/10.36477/2522-1256-2020-27-14>. [Ukraine]
11. Zghurska O., Struk N., Safonov Y., Kulik A., Romanenko O. (2022). Analysis of the volume and structure of health care services in Ukraine [Analysis of the volume and structure of health care services in Ukraine]. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 4(45), 346–354. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptop.4.45.2022.3829>. [Ukraine]
12. Rynok pryvatnoi medytsyny Ukrainy: osoblyvosti rehuliuвання ta napriamy rozvytku [Private medicine market of Ukraine: features of regulation and directions of development]. DOI: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2020.03.192. [Ukraine]
13. Systema okhorony zdorovia v Ukraini [Health care system in Ukraine]. Available at: <https://uareforms.org/pages/new-page-655>. [Ukraine]
14. Steniuk V. Ukrainci zmozhut maty bilshе mozhlyvostei dlia likuvannia u pryvatnykh klinikakh [Ukrainians will have more opportunities for treatment in private clinics]. Available at: <https://buhgalter911.com/uk/news/news-1075463.html>. [Ukraine]
15. Hruzdiev S. Eksperty: reforma medytsyny Ukrainy potrebuie aktyvnishoho zaluchennia pryvatnoho sektoru [Experts: the reform of medicine in Ukraine needs more active involvement of the private sector]. Available at: <https://glavcom.ua/economics/finances/eksperti-reforma-meditsini-ukrajini-potrebuje-aktivnishoho-zaluchennja-privatnoho-sektoru-920142.html>. [Ukraine]
16. Dziurakh Yu.M., Amizian A.A. Ryzky vprovadzhennia reform u sferi okhorony zdorovia v Ukraini. Naukovi innovatsii taпередovi tekhnolohii. № 5(19) 2023. S. 40–48. [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-5\(19\)-40-48](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-5(19)-40-48) [Ukraine]
17. Pryvatna medytsyna pid chas viiny: bezoplatna dopomoha poranenym ta posluhy dlia pereselentsiv [Private medicine during the war: free aid to the wounded and services for displaced persons]. *Gazeta.ua*. Available at: <https://projects.gazeta.ua/private-medicine-during-the-war-1139490>. [Ukraine]